

נאמר של נייר

טראגיקומדיה של קישון משנות ה-50 הופכת בסוף

שנות ה-70 את התיאטרון הלאומי לפארסה * להקת

הגח"ל * הרייך בן 1000 השנים של אמיר גילבוע

תיאטרון

פרויצקין חוזר

לפני 24 שנים בדיוק העלה תיאטרון הבימה טראגיקומדיה בשם שמו הולך לפניו, פרייעטו של מחבר אלמוני בשם אפרים קישון. את התפקיד המרכזי בהי צגה, צבי פרוצקין, שחקן שולמה ברי שביט. שמו הולך לפניו חתך באיזמל סאטירי את אורחות-החיים של ישראל בשנותיה הראשונות, והביא עד לגיחוך כמעט אבסורדי את ניגעי הפרוטקציוניזם והביורוקרטיה של המדינה שבדרך. הטראגיקומדיה של אפרים קישון הפכה הצגת העונה, והוציאה את מחבריה מן האלמוניות של עולה חדש שבה היה מצוי. שמו הולך לפניו הביא את אפרים קישון לסיפור השער בגיליון העולם הזה 827. למרות הצלחתו של המחזה, איש לא ראה בו ציון-דרך בתולדות התיאטרון העברי. למרות החיזיונות הרבה שלו, שתאמה אותם ימים.

מנהלו האמנותי העכשווי של התיאטרון הלאומי הבימה, וכוכב שמו הולך לפניו בגירסת 1953, שולמה ברי-שביט, החליט לפתוח את עונת-התיאטרון 1977/8 בהצגה לחתו הבימית הגדולה מן העבר, והעלה את המחזה על קרשיה-הבימה הלאומית עבור קהל צרכני התרבות הנוכחי. שיקוליו הי אמנותיים-אישיים של המנהל-האמנותי מתעלמים מן העובדה שהטראגיקומדיה המיושנת של קישון נראית לקהל סוף שנות ה-70, שהורגל בניתיים לסאטירה

אמנות

שירציון

בימים אלה מוצגת בגלריה ג'ולי מ. בתל-אביב תערוכת תיקונים משל המשרד רר דויד אבידן, התקרינים עוסקים בהצגת "צופנים", "סימונים" ו"שידורים" קווים, המהווים ניסיון של הצגת "סמיוטיקה חזר תית" או במילים אחרות, כפי שמגדיר זאת דויד אבידן, "הרחבת מערכת-הסימור גים החזותית-לשונית". בניסיון להרחיב את הגדרת פעולותיו בממד השירבוט מוסיף אבידן ואומר:

דויד אבידן

"אני משרבט במובן הרחב של המילה"

"השירה היא נקודת-מוצא אידיאלית לא רק לכל אמנות אחרת, אלא לכל דבר. להגיע משירה לאמנות פלסטית - אין זו אלא תנועה מהירה אחת... איני יוצר תקרינים - אני מסית אותם להיווצר, כהתערבות המפויימת מאד... אני משרבט במובן הרחב של המילה - משרבט את עצם התהליך, כלומר: מפיל אותו אל החלל המשרבט..."

המחשה לאופן עבודתו האמנותית של אבידן, שאותה ביצע בתוכנית מולטימדיה האחרונה בתהליך ידני-אלקטרוני, ניתן למצוא בכמה מעבודותיו המוצגות בתערוכה זו, המאפיינת את השקפתו האמנו-תית של המשורר.

החזיונה הישראלית

פז"ח

פז"ח אינו כותרת לתוכנית כלכלית כלי-שהי, או למיבצע הסכון של אחד מהבני-קים. פז"ח הם ראשי-התיבות לפסטיבל

הזמר החסידי, המתחולל כפורענות אחת לשנה בהיכל-התרבות, ולמרות שכל קשר בינו לבין תרבות הוא מקרי בהחלט. דואגת הטלוויזיה הישראלית לבית אותו בכל בית ובית בישראל.

פז"ח הוא במה המייצגת ברפרטואר שלה את אי-הסובלנות הדתית, בכך שזמרים חילונים נאלצים לחבוש בה כיפות מעל לרעמות השער החילוניות שלהם. התור צאה: מחזה ייסורים דתי, שבו ניתן להבי חין בזמרים כצביקה פיק, צביקה אס וג'ימי לויך החובשים כיפות, ובזמרות רוחמה, נוחמה ולוחמה המתייצבות לנוכח הקהל בשרוול ארוך.

רפרטואר השירים של פז"ח מצליח ליי צור לאי-אמנותיות, והכונה לרמת שיר רה וביצוע נחותים משל פסטיבל הזמר הישראלי הלא-חסידי והלא-מיוזחי. אלה הם שירים הגזורים ממשפטים הלוקחים מהמסורה, שכל קשר בינם לבין החסידות מקורי בהחלט, ובכוחם להביא את הבעל שם-טוב וחסידיים אחרים להתנער בקבריי-הם. בפז"ח יש כותרות שירים כמו: לאי דושם כואבת השן; הוא ישב לא באכזבי תו; אני רוצה להיות פתק בכותל; ארץ אלפי לאומים, ועוד תמלילים כהנה וכהנה המורכבים על מיקצבים שירתיים של רוק ישראלי, שובד במראה-מעוות של הרוק האמריקאי.

תופעת הפז"ח היא מאפיינת טיפוסית תהליך השקיעה וההידרדרות של התרבות הישראלית, והיא מעידה על מגמת השתלטותה של תרבות-החול היהודית-גלותית של מזרח-אירופה, שעברה הסבה מקצועית, לתווים מוסיקאליים של תקרי פתגם.

אם לחשוב שבשנות השלושים והארבעים עשו בארץ נסיונות ליצירת תשתית של זמרי-ישראלי בעלי משמעויות מקוריות, וקשר לנופים הארצי-ישראליים, הרי נסיון הכלאה-תרבותי זה של פז"ח, מצ"טלצל באזניים כמצבת-קבר על הנסיונות שנעשו בשדה הזמר הישראלי. בלטו בהיעדרם מאירוע תרבותי זה מייסד החסידות הבעש"ט, הברון האלוהי אורי זוהר, ונפקדה ברכת הכוהן הגדול. להקת הגח"ל הפליאה בביצועיה.

עדות

שואה 1

בדצמבר 1943 גויס יואל פלגי לצנח באירופה הכבושה בידי הנאצים, במטרה ליצור קשר עם הנהגת יהודי הונגריה, ולפעול למען הצלתה. פלגי השתייך ליחידת-התעלית ארצי-ישראלית, שעמה נימנו 32 צנחנים נוספים. ספר זיכרונותיו של פלגי, המתאר גלריית דמויות וביניהם חנה סנש, אנצו סירני ואחרים מחבריו הצניחנים, מביא את סיפור צניחתו מעל ליוך גוסלביה, משם חדר להונגריה ויצר את הקשר עם ד"ר רודולף ישראל קסטנר, שעם הידוק טבעת החיפוש הנאצית הציע לפלגי ולהכריז להתמסר לידיהם של הגרמנים.

הספר הינו פרק אישי ובלתי-ישלם בי-תולדות השואה, המתאר את המכאניזם העצמאי של השמדת יהדות הונגריה כפי שהשתקף בעיניו של יואל פלגי, שהיה עזר-איייה לכמה מהשולבים בהם שיתפו מנהיגי יהדות וציונות הונגריה פעולה עם הנאצים בהשמדתם.

* "רוח גדולה באה", 251 עמודים, 90 ריית "אופקים", הוצאת "עם עובד".

רוח גדולה באה יצא-לאור במהדורתו הראשונה ב-1946, כשרב בו הוא הכסוי על הגלוי, ובפרקים רבים הוא מתאר ומעי לים אירועים והתרחשויות, ומזכיר סרט תיעודי שהציגה הטלוויזיה הישראלית לפני שנתיים על השמדת יהדות הונגריה, סרט שנעשה על-פי תסריט של העיתונאי יוסף לפיד שהעדיף להתחמק מאיזכור הפרשה המכונה "פרשת קסטנר".

למרות שלמהדורה החדשה של הספר מצורפת אחרי-תדבר, שבה מתאר פלגי מעט מנימוקיו להסתיר את מעשיו של ד"ר קסטנר, הרי המהדורה החדשה היתה אמורה יותר סיפח לה כמה פרטים קולים מתוך מישפט ישראל קסטנר נגד מלכאל גרינוואלד, שפילג בראשית שנות ה-50 את מדינת ישראל, והביא להפלת הממשלה, אחרי שהשופט בנימין הלוי קבע בגזר-דינו כי "קסטנר מכר את נישמתו לשטן".

מלבד מגרעותיו של הספר ניתן כושר תיאורו של יואל פלגי ביכולת תיאורית, המביאה תמונת חיים אותנטית מאירופה הלכודה בשבי הנאציוס, בכושר שיש בי-כוחו לעורר קינאתם של סופרים רבים.

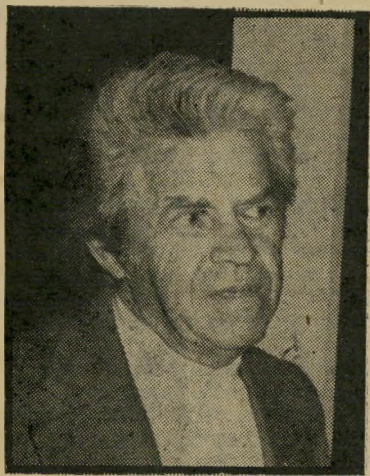
שירה

אלף שנים

אלף שנים הוא ביטוי לשוני בעל מש-מעדת פוליטית-תרבותית חד-מובנית. בי-תרבות איטליה הפאשיסטית, וגרמניה הי-נאצית, היה בניסיון הטבעת ביטוי זה ניסיון של יצירת מיתוס עתידי ורוד ומעורר-תיקוה לאומה שלמה.

אחרי מפלת הרייך השלישי בגרמניה כתב המחזאי והמשורר ברטולד ברכט את המילים הבאות:

"קרתגו הגדולה ניהלה שלוש מלחמות גדולות. אחרי הראשונה עדיין היתה רבת עוצמה, אחרי השניה עדיין אפשר היה לחיות בה, אחרי השלישית יותר לא מצאוה."

אמיר גילבוע

"אלף שנים צעירות לפניו..."

היסטוריה עקובת-דמים הוכיחה שאגדת אלף השנים לא עמדה במבחן המציאות לגבי עמים החיים במאה ה-20. אלא שהלקח וההכנה ההיסטוריים קצ-רים ומטשטשים ומשוררים רבים, באר-צות שונות, משתמשים בדימויים חיים לי-